

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

УДК 796.071.5:37

DOI

**ОСОБЛИВОСТІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

Войтенко Андрій, аспірант кафедри освітології та педагогічної інноватики,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі.

ORCID: 0009-0001-0692-1295

E-mail: andrey.voytenko1479@gmail.com

У статті охарактеризовано особливості фізкультурно-оздоровчої діяльності як важливого професійного завдання учителя фізичної культури в умовах закладу освіти.

За результатами теоретичного аналізу наукових праць з'ясовано, що дослідники пропонують різні підходи до визначення сутності поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність».

З'ясовано, що фізкультурно-оздоровча діяльність передбачена у меті освітньої галузі «Фізична культура», що підтверджено змістом основних документів у галузі освіти; фізкультурно-оздоровча діяльність як запорука здоров'я школярів та збереження його в умовах невизначеності сьогодення є питанням, що потребує негайного вирішення; рухова активність як основа фізкультурно-оздоровчої діяльності є основним компонентом, який визначає наповнення освітньої галузі «Фізична культура».

Ключові слова: фізкультурно-оздоровча діяльність, здоров'я, здоров'язбереження, заклад освіти, учитель фізичної культури, Нова українська школа, освітня галузь «Фізична культура».

**FEATURES OF PHYSICAL AND HEALTH ACTIVITIES
IN THE CONDITIONS OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION**

Voitenko Andrii, Postgraduate student of the Department of Education and Pedagogical Innovation, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav.

ORCID: 0009-0001-0692-1295

E-mail: andrey.voytenko1479@gmail.com

The article describes the features of physical education and health activities as an important professional task of a physical education teacher in an educational institution.

According to the results of the theoretical analysis of scientific works, it was found that researchers offer different approaches to defining the essence of the concept of «physical education and health activities». Physical education and health activities are considered as a way of implementing activities aimed at achieving and maintaining the physical well-being of an individual and reducing the risk of developing diseases by means of physical education and health improvement. Physical education and health activities involve the use of special knowledge and skills, methods of organizing and implementing specific actions necessary for performing physical education and health activities. It was found that physical education and health activities are provided for in the goal of the educational field «Physical Culture», which is confirmed by the content of the main documents in the field of education; physical education and health activities as a guarantee of the health of schoolchildren and their preservation in the conditions of today's uncertainty are an issue that requires immediate resolution; Physical activity as the basis of physical culture and health-

improving activities is the main component that determines the content of the educational branch «Physical Culture».

Integrative professional characteristics are valuable in defining the concept of physical culture and health-improving activities, because its formation should occur every lesson, during breaks, and be permanent throughout the school day in educational and extracurricular activities. The key role in organizing physical culture and health-improving activities of children and youth belongs to the physical culture teacher, who works on a comprehensive solution to health-improving, educational, and educational tasks in the context of the formation of physical, psychological, spiritual, and social health of students in the educational process of a modern school.

Physical culture and health-improving work is an important direction in the functioning of an educational institution in general and the professional task of a physical culture teacher in particular. Accordingly, important promising areas of further scientific and theoretical research are the improvement of traditional and development of innovative types and measures of physical culture and health activities, as well as the role of the physical culture teacher as an organizer of physical culture and health activities in the conditions of an educational institution.

Key words: *physical culture and health activities, health, health preservation, educational institution, physical culture teacher, New Ukrainian School, educational branch «Physical Culture».*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Поточний стан розвитку суспільства та виклики освітньої галузі актуалізують пошук інноваційних підходів до формування здорової нації, повноцінного здорового індивіда, зокрема, шляхом розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи як важливого напрямку функціонування закладу освіти та професійного завдання учителя фізичної культури.

Сутність фізкультурно-оздоровчої діяльності закладена в основу освітньої галузі «Фізична культура», що функціонує на засадах державної політики у сфері освіти, окреслених Законом України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про фізичну культуру і спорт» та забезпечує єдність навчання, виховання і розвитку учнів / учениць (Концептуальні засади освітньої галузі «Фізична культура». Проект концептуальних засад освітніх галузей та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025 – 2030 роки) [6, с. 1;10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науково-теоретичному доробку наявна значна кількість праць з питань здоров'язбереження, упровадження здоров'язбережувальних технологій, формування в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я, оволодіння основами здорового способу життя: В. Муромець, Н. Поліщук, Л. Соколенко, Т. МIRONЮК, О. Антонова, В. Єфімова, О. Іонова, Н. Коцур, та ін. Однак, потребує теоретичного узагальнення та наукового аналізу визначення особливостей фізкультурно-оздоровчої діяльності як важливого професійного завдання учителя фізичної культури в умовах закладу освіти.

Мета статті – охарактеризувати особливості фізкультурно-оздоровчої діяльності як важливого професійного завдання учителя фізичної культури в умовах закладу освіти.

Виклад основного матеріалу. З метою узагальнення різних підходів до трактування поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність» нами здійснено аналіз наукових та інших джерел. Насамперед, звертаємося до визначення, запропонованого в нормативних документах: фізкультурно-оздоровча діяльність – це заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури (ст. 1 Закону України «Про Фізкультуру і спорт») [15].

Фізкультурно-оздоровча діяльність розглядається як «спосіб реалізації діяльності, спрямованої на досягнення і підтримку фізичного благополуччя особистості та зниження ризику розвитку захворювань засобами фізичної культури і оздоровлення. Фізкультурно-оздоровча діяльність передбачає використання спеціальних знань і умінь, способів

організації та здійснення конкретних дій, необхідних для виконання фізкультурно-оздоровчої діяльності» [1, с. 46].

Фізкультурно-оздоровча діяльність як одна з форм людської діяльності спрямована на формування повноцінного здорового індивіда. Тому, автори підкреслюють її важливість у трудовій та навчальній діяльності і розглядають фізкультурно-оздоровчу діяльність як «свідомо регульовану рухову активність людини, спрямовану на розвиток і вдосконалення власного здоров'я і виховання дбайливого до нього відношення» [1, с. 46].

У статті Л. Рибалко «Фізкультурно-оздоровча діяльність як запорука здоров'язбереження» розкрито сутність та зміст фізкультурно-оздоровчої діяльності в умовах здоров'язбережувального освітнього процесу: на основі поняттєво-категорійного аналізу описано та схарактеризовано види фізкультурно-оздоровчої діяльності, які використовуються в системі фізичного виховання університетів, науково обґрунтовано та класифіковано групи фізкультурно-оздоровчих технологій, які доцільно використовувати у фізичному вихованні студентської молоді [11].

Фізкультурно-оздоровча діяльність трактується авторкою як «самостійне виконання людиною фізичних вправ для зміцнення здоров'я, підвищення працездатності, загартування та лікування, виховання фізичних і фізичних вправ. вольові якості. Фізкультурно-оздоровча діяльність спрямована насамперед на профілактику захворювань, формування позитивного світогляду на основі фізичної культури, посилення внутрішньої мотивації людини» [11, с. 343].

За результатами теоретичного аналізу наукових праць з'ясовано, що дослідники пропонують різні підходи до визначення сутності поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність». В контексті діяльності освітніх закладів фізкультурно-оздоровча робота є важливою частиною педагогічного процесу, яка «спрямовується на формування навичок здорового способу життя, позитивного ставлення до фізичної культури, гігієни, спорту, на удосконалення і розвиток рухових якостей, формування правильної постави, виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти та всіх учасників освітнього процесу» (Л. Рибалко) [11, с. 345].

Питання збереження здоров'я учнів і вчителів акцентовано розробниками «Моделі здорової школи» (Міністерство освіти і науки України, 2021): «Усі працівники закладу освіти потребують навчання та підтримки для дотримання принципів здорового способу життя. Позитивний приклад працівників закладу освіти допомагає учням засвоїти принципи здорового способу життя та сформувати життєві навички здорової поведінки. Простір здоров'я в закладі освіти – це політика та заходи, спрямовані на подолання чинників ризику для здоров'я не тільки для учнів, але й для всіх працівників закладу освіти» (Нова українська школа: простір здоров'я) [9, с. 144].

Рухова активність як основа фізкультурно-оздоровчої діяльності є основним компонентом, який визначає наповнення освітньої галузі «Фізична культура»: «Рухова активність здобувачів / здобувачок загальної середньої освіти визначає оздоровчу спрямованість галузі «Фізична культура», яка реалізується через поліпшення фізичного розвитку, фізичної підготовленості, працездатності та психологічного благополуччя. А формування ціннісного ставлення до збереження та поліпшення здоров'я, потреби систематичних занять фізичними вправами є одним з основних результатів галузі. Оздоровча спрямованість фізичної культури має традиційно першорядне значення в умовах перманентного негативного впливу соціальних та економічних чинників на здоров'я молодого покоління» [6, с. 1].

Фізкультурно-оздоровча діяльність передбачена насамперед у меті освітньої галузі «Фізична культура», що підтверджено змістом основних документів у галузі освіти. Зокрема, змістом державних стандартів:

– «формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів / здобувачок освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок» (Державний стандарт початкової освіти) [3];

– «гармонійний фізичний розвиток особистості учнів / учениць, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів / учениць до занять фізичною культурою і спортом» (Державний стандарт базової середньої освіти) [2];

– «гармонійний фізичний розвиток особистості здобувача / здобувачки освіти, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації здобувачів / здобувачок освіти до занять фізичною культурою і спортом» (Державний стандарт профільної середньої освіти) [4].

Фізкультурно-оздоровча діяльність як запорука здоров'я школярів та збереження його в умовах невизначеності сьогодення є питанням, що потребує негайного вирішення, оскільки «окрім факторів, що призводять до погіршення фізичного стану здобувачів освіти, додався ще психологічний – російсько-української війни. Він негативно впливає на якість життя і здоров'я нації. Формування в дітей здоров'язбережувальної компетентності покладено на заклади освіти, зокрема на вчителя» [7, с. 140–141].

В контексті завдань Нової української школи фізична культура – це «простір для зростання здорової, активної, самостійної особистості, яка вміє піклуватися про себе та взаємодіяти з іншими. Це освітня галузь, яка допомагає дитині усвідомити зв'язок між рухом, самопочуттям, емоціями, безпекою і щоденним життям. Саме тому підходи до навчання мають відповідати не лише віковим особливостям, а й новій освітній філософії – компетентнісній, гнучкій, відкритій до індивідуального прогресу» [6, с.5].

Відповідно до проєкту «Концептуальних засад освітніх галузей та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025 – 2030 роки» у межах освітньої галузі «Фізична культура» мають бути реалізовані такі підходи:

«1. Компетентнісний підхід: формування ключових життєвих умінь, пов'язаних зі здоров'ям, руховою активністю, командною роботою, саморегуляцією. *Приклад: учень / учениця виконує вправу, розуміючи її цінність для здоров'я і в подальшому застосовує її в житті.*

2. Особистісно орієнтований підхід: у центрі – дитина з її можливостями, темпом розвитку, мотивацією; диференціація завдань, підтримка індивідуального прогресу. *Приклад: учень / учениця обирає тип вправ залежно від своїх інтересів чи самопочуття.*

3. Діяльнісний підхід: знання і навички формуються через активне виконання дій, а не пасивне спостереження. *Приклад: учні та учениці моделюють гру, розробляють маршрут естафети, виконують командні завдання.*

4. Інтегрований підхід (міжпредметний / міжгалузевий): фізична культура поєднується з іншими галузями – мистецькою, мовно-літературною, технологічною. *Приклад: під час занять аналізується пульс (природнича освітня галузь) або створюються правила гри (мовно-літературна освітня галузь).*

5. Проєктний підхід: учні та учениці реалізують довготривалі рухові або оздоровчі проєкти (індивідуальні або в групі). *Приклад: створення фітнес-рутини для однолітків / одноліток, організація оздоровчого квесту.*

6. Проблемно-пошуковий підхід: формулювання запитань, пошук рішень, дослідження явищ, пов'язаних із фізичним станом, активністю, навантаженням. *Приклад:*

учні та учениці аналізують, чому одні види руху підходять для відновлення, а інші – для навантаження.

7. Інклюзивний підхід: усі учні та учениці мають можливість повноцінно брати участь у фізичній активності чи обирати адаптовані варіанти, залежно від фізичних чи ментальних особливостей. *Приклад: адаптовані завдання, групова підтримка, акцент на співпрацю, а не на перемогу.*

8. Контекстний підхід: завдання і вправи пов'язані з реальним життям учня / учениці: побут, дозвілля, безпечна поведінка, профілактика стресу. *Приклад: моделювання ситуацій «як правильно переносити важкі речі» або «як зняти напругу з м'язів після тривалого сидіння».*

9. Рефлексивний підхід: учень / учениця аналізує свої дії, емоції, прогрес, робить Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. *Приклад: ведення щоденника самопочуття, оцінювання командної взаємодії після гри»* [6, с. 5].

Питання організації фізкультурно-оздоровчої діяльності в закладах освіти є предметом досліджень Є.І. Жуковського «Самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність школярів» [5], О.А. Стасенка «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: шляхи та перспективи» [14], та ін. [8].

Частина праць присвячена питанням організації та управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в сучасних закладах освіти: П. Рибалко «Особливості управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в закладах загальної середньої освіти сільської місцевості», І. Кравченко, Д. Деменков «Аналіз форм організації фізкультурно-оздоровчої діяльності у закладах загальної середньої освіти сільської місцевості», та ін. [12; 13].

Фізкультурно-оздоровча діяльність трактується як «процес оздоровлення особистості, що залежить безпосередньо від мотивації, прагнення суб'єкта до покращення власного емоційного та фізичного стану, пов'язаний із суспільними цінностями, формуванням світогляду культури здоров'я, освітньою діяльністю тощо. Фізкультурно-оздоровча діяльність спрямована передовсім на профілактику захворювань та посилення внутрішньої мотивації людини до занять фізичною культурою. Адже, досліджуване поняття більшість науковців пов'язують з оздоровчими, фізкультурними, спортивними заходами та загалом зі здоровим способом життя тощо» (Л. Рибалко) [11, с. 345].

На думку Л. Рибалко науковці переважно трактують фізкультурно-оздоровчу діяльність як «соціальний процес, що виражений у фізичних діях та оздоровчих процедурах, сприяє зміцненню здоров'я, оволодінню фізичною культурою» [11, с. 345]. Згідно з позицією дослідниці, соціальна функція фізкультурно-оздоровчої діяльності, яка складається з кількох видів діяльності (фізичні рухи, види фізичних вправ, гігієнічні та оздоровчі процедури) полягає в тому, що «результати цієї діяльності за допомогою зміцнення здоров'я оптимізують соціальну активність і високу ефективність соціальної діяльності людини» [11, с. 345].

На нашу думку, саме інтегративна професійна характеристика є цінною у визначенні поняття фізкультурно-оздоровчої діяльності, адже її формування має відбуватися кожного уроку, на перервах, мати перманентний характер упродовж усього навчального дня в освітній та позанавчальній видах діяльності. Ключова роль у справі організації фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей і молоді належить учителю фізичної культури, який працює над до комплексним вирішенням оздоровчих, освітніх, виховних завдань у контексті формування фізичного, психологічного, духовного та соціального здоров'я учнів в освітньому процесі сучасної школи.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, фізкультурно-оздоровча робота є важливим напрямом функціонування закладу освіти в цілому та професійного завдання учителя фізичної культури зокрема. Відповідно

важливими перспективними напрямками подальших науково-теоретичних досліджень є удосконалення традиційних та розробка інноваційних видів і заходів фізкультурно-оздоровчої діяльності, а також роль учителя фізичної культури як організатора фізкультурно-оздоровчої діяльності в умовах закладу освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винник Н.М. Сутність і зміст поняття «спортивно-оздоровча діяльність». *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. IV (42). Issue: 87, 2016. С. 45–48.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата запити: 12.08.2025)
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата запити: 12.08.2025)
4. Державний стандарт профільної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (дата запити: 12.08.2025)
5. Жуковський Є.І. Самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність школярів. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 44 с.
6. Концептуальні засади освітньої галузі «Фізична культура». Додаток 10. Проект концептуальних засад освітніх галузей та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025 – 2030 роки. URL: https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-dohromadskoho-obhovorennia-proiekt-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-ta-dorozhnoi-karty-realizatsii-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-na-2025-2030-roky?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR7_o4YO2B81lM8olZ-A-zb4j-zRa8xT688hCaVx7dx98M0r22E5jAlYGpC07g_aem_iox0W4qbNfshlD13moX2XQ_____ (дата запити: 10.08.2025)
7. Литвиненко Ольга. Умови розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів у закладах післядипломної освіти. *Вересень*. Том 3 № 102 (2024). С. 140–153.
8. Момот О. О. Виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу : Монографія. Полтава : Симон, 2017. 344 с.
9. Нова українська школа: простір здоров'я. 2021. 12 с.
10. Освіта для мінливого світу: запрошуємо до громадського обговорення концепцій освітніх галузей. URL: <https://mon.gov.ua/news/osvita-dlia-minlyvoho-svitu-zaproshuiemo-dohromadskoho-obhovorennia-kontseptsii-osvitnikh-haluzei> (дата запити: 10.08.2025)
11. Рибалко Л. Фізкультурно-оздоровча діяльність як запорука здоров'язбереження. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2023. Вип. 3К(162). С. 343–347.
12. Рибалко П. Ф., Гвоздецька С. В., Прокопова Л. І. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3 (57). С. 340–347.
13. Рибалко П., Рашевська Ю., Кас'ян В. Особливості управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в закладах загальної середньої освіти сільської місцевості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019, № 8 (92). С. 123–133.
14. Стасенко О. А. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: шляхи та перспективи. *Молодий вчений*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 151–157.
15. Юридичний словник. URL: https://kodeksy.com.ua/dictionary/f/fizichna_kul_tura.htm (дата запити: 09.08.2025)

REFERENCES

1. Vynnyk N.M. Sutnist i zmist poniattia «sportyvno-ozdorovcha diialnist». *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. IV (42). Issue: 87, 2016. S. 45–48.
2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (data zapytu: 12.08.2025)
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (data zapytu: 12.08.2025)
4. Derzhavnyi standart profilnoi serednoi osvity. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (data zapytu: 12.08.2025)
5. Zhukovskiy Ye.I. Samostiina fizkulturno-ozdorovcha diialnist shkoliariv. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2013. 44 s.
6. Kontseptualni zasady osvitnoi haluzi «Fizychna kultura». Dodatok 10. Proiekt kontseptualnykh zasad osvitnikh haluzei ta dorozhnoi karty realizatsii kontseptualnykh zasad osvitnikh haluzei na 2025 – 2030 roky. URL: https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-do-hromadskoho-obhovorennia-proiekt-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-ta-dorozhnoi-karty-realizatsii-kontseptualnykh-zasad-osvitnikh-haluzei-na-2025-2030-roky?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR7_o4Y02B81lM8oIZ-A-zb4j-zRa8xT688hCaVx7dx98M0r22E5jAlYGpC07g_aem_iox0W4qbNfshlD13moX2XQ (data zapytu: 10.08.2025)
7. Lytvynenko Olha. Umovy rozvytku zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti vchyteliv u zakladyakh pisliadiplomnoi osvity. *Veresen*. Tom 3 № 102 (2024). S. 140–153.
8. Momot O. O. Vykhovannia osobystosti maibutnoho vchytelia v zdoroviazberezhualnomu seredovyschi vyshchoho navchalnoho zakladu : Monohrafiia. Poltava : Symon, 2017. 344 s.
9. Nova ukrainska shkola: prostir zdorovia. 2021. 12 s.
10. Osvita dlia minlyvoho svitu: zaproshuiemo do hromadskoho obhovorennia kontseptsii osvitnikh haluzei. URL: <https://mon.gov.ua/news/osvita-dlia-minlyvoho-svitu-zaproshuiemo-do-hromadskoho-obhovorennia-kontseptsii-osvitnikh-haluzei> (data zapytu: 10.08.2025)
11. Rybalko L. Fizkulturno-ozdorovcha diialnist yak zaporuka zdoroviazberezhennia. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova*. Seriya 15. 2023. Vyp. 3K(162). S. 343–347.
12. Rybalko P. F., Hvozdet'ska S. V., Prokopova L. I. Suchasni pidkhody do orhanizatsii fizkulturno-ozdorovchoi roboty v zakladyakh osvity. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 2016. № 3 (57). S. 340–347.
13. Rybalko P., Rashev'ska Yu., Kasian V. Osoblyvosti upravlinnia fizkulturno-ozdorovchoiu diialnistiu v zakladyakh zahalnoi serednoi osvity sil'skoi mistsevosti. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 2019, № 8 (92). S. 123–133.
14. Stasenko O. A. Orhanizatsiia fizkulturno-ozdorovchoi roboty u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladyakh: shliakhy ta perspektyvy. *Molodyi vchenyi*. 2016. № 9.1 (36.1). S. 151–157.
15. Iurydychnyi slovnyk. URL: https://kodeksy.com.ua/dictionary/f/fizichna_kul_tura.htm (data zapytu: 09.08.2025)